

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 4
HÄFTE 20
1917

Fördelande o. smärtstillande

verkar Salubrinbehandling såväl å hämorrhoider som å blodstockningar i allmänhet, då det användes utspätt och på sätt som i bruksanvisningen meddelas. Partilagen hos

Geijer & C:o, Stockholm.

SINGER "66"

MODERNASTE SYMASKIN
NYTTIGASTE MÖBEL

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilavdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material.

Svensk, Fransk och Bömisk Spetsstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

S:ta BIRGITTASKOLAN

Grundad 1910

Regeringsgatan 19-21, STOCKHOLM

Förnämsta läroanstalt för kvinnligt handarbete. Undervisning i: Klädsömnad, Fransk linnesöm, Barnkläder, Konstbroderi, Spetssöm, Filet ancien, monteringar m. m.

Föreläsningar: Comtesse G. och fru Ellen Nordenstreng.

Anmäln. dagl. 10-5. Vårterminen börjar d. 15 jan. Prospekt på begäran.

Rikstelefon 141 08

Allm. telef. 51 90

Emmy Kylander

Anna Bengtsons Kappaffär

KULLAGATAN 21, HÄLSINGBORG. — RIKS TEL. 12 45 & 32 45.

REKOMMENDERAS

Kostym- och Kapptyger. Stort urval. Beställningar emottages.

Telefon
539
Malmö

Perslow's

SIDEN &
MANUFAKTUR-
AFFÄR

alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÅRGÅNG IV

15 DECEMBER 1917

HÄFTE 20

HERTHA 1918.

Med 1918 börjar **Hertha** sin femte årgång. Genom mörker och tunga tider har Hertha haft att kämpa för de idéer den gjort till sina, dess fyra tillryggalagda verksamhetsår ha så gott som helt sammanfallit med den allt nedtyngande världskrisen. Vad det nya året bringar känner ingen. Om ljusnande rymd? Om ännu djupare tätande mörker?

Men hur än framtiden gestaltar sig, vi ha intet annat att göra än hålla ut i kamp för vad vi finna rätt. I våldstider synes det också som vore det kvinnornas plikt mera än någonsin att hålla samman i strävan för sin speciella rätt, de borgerliga och politiska rättigheter som ännu inte blivit deras, därför att varje rättsutvidgning är ett tillbakaslående av våldet. Och därför att det finns ett hopp att de i besittning av dessa rättigheter skola föra med ut i det borgerliga och politiska livet ett slag av nytt samvete. Ett på en gång ömtåligt och starkt, ännu inte förslöat i nötningen mot det myckna tidsnedärvda onda i samhällena utan som ser på detta med friare och mera oförvillad syn och starkare reagerar mot det än de kunna, som alltid stått mitt uppe i det.

I tron på den möjligheten ser Hertha som sin uppgift att verka vidare för de programfrågor kvinnorörelsen sedan förr ställt upp för sig. Varje steg framåt mot realiserandet av programmet om likställighet mellan man och kvinna på livets skilda områden vill den tro vara ett steg framåt mot genomförande av en i stort rättfärdigare världsordning, där våldets domsrätt inte längre får gälla.

I solidaritet med dessa strävanden vill den samla kvinnorna.

*

Hertha utkommer som hittills den 1:sta och 15:de i varje månad med undantag av juli och augusti, således med 20 häften om året.

På grund av de genom kristiden ökade omkostnaderna för tryckningen har det varit nödvändigt att något öka prenumerationsavgiften. **Förbundsmedlemmar** erhålla således Hertha till ett pris av **kr. 4:50** pr år. Som förut sker prenumerationen för förbundets medlemmar genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm.**

För **icke-förbundsmedlemmar** sker prenumeration å **närmaste postanstalt** eller i **bokhandlarna**, då priset är **kr. 6:—** pr år; **kr. 3:25** pr halvår; **1:75** pr kvartal.

REDAKTIONEN.

Kvinnlig sakkunskap hos livsmedelsstyrelserna.

I den mån åtstramningen på livsmedelsmarknaden med tyåtföljande knapphet å en mängd av våra förnämsta födoämnen gör sig mer kännbar, blir även behovet av att kvinnlig arbetskraft och initiativförmåga inom dithörande område får göra sig gällande aktuellt.

Genom husmödrarnas händer gå årligen värden för millioner kronor. Ur ren nationalekonomisk synpunkt är det särskilt nu av utomordentlig betydelse, huru dessa värden handhas, samt att även då de förvaltas väl, detta sker icke endast av privatintresse utan också i klok omtanke för samhällssolidaritetsens upprätthållande. Mot samhällsplikt och samhörighetskänsla ha vi kvinnor för syndat oss mycket under de senaste krisåren. Det är ej ett ögonblick för tidigt om vi nu vakna upp för de nya krav tidens allvar ställer på oss. Mången gång beror människors brist av förståelse för nödvändigheten av sammanhållning och disciplinär underkastelse för överhetens kristidsförordningar på för ringa kunskap och upplysning i frågor, vilka f. n. blivit livsspörsmål för vårt folk. Detta gäller i all synnerhet oss kvinnor och vill med andra ord säga, att vi åro allt för litet inne i kristidsmaskineriet med dess invecklade orsaksförhållanden, och detta beror i sin ordning på att vi i allt för ringå utsträckning haft tillfälle att deltaga i den offentliga kristidsverksamheten för att där göra våra åsikter gällande.

Folkhushållningskommissionens kvinnoråd har, allt sedan det tillsattes i mars innevarande år, livligt saknat att det ej stått i beröring med andra kvinnor i ansvarsställning i dyrtidsarbetet på olika platser av vårt långsträckta land för att genom dessa få kännedom om kvinnornas behov, önskemål och trångmål å respektive orter. Kvinnorådets verksamhet skulle därigenom betydligt kunnat underlättas och stimuleras.

Med tanke härpå har kvinnorådet nyligen ingått till F.H.K. med begäran om att från kommissionens sida åtgärder måtte vidtagas för tillsättandet av med vederbörande livsmedelsstyrelser adjungerade kvinnokommittéer, genom vilkas tillvaro möjlighet kunde beredas de kvinnliga intressen och arbetskrafter, som å området ifråga förefinnes, att på ett fruktbarande sätt medverka vid det nu pågående kristidsarbetet. Kvinnorådet framhåller, att så länge rådet ej har representanter att samarbeta med ute i bygderna, det saknar möjlighet att ernå erforderlig kontakt med de landet runt belägna hemmen och följaktligen ej heller åger förutsättningar att i tillräcklig grad kunna bedöma de önskemål, som från hemmens sida framställas. Kvinnorådet förmenar, att vid sidan av livsmedelsstyrelserna inrättade kvinnokommittéer skulle kunna erbjuda underlag för verkligt effektivt samarbete mellan kvinnorådet och hemmen. Medlemmarna i dessa kommittéer borde representera

sakkunskap på hushållets område såväl i allmänhet som ifråga om de väsentligt olika förhållandena i hem inom olika samhällsklasser.

Med anledning av denna framställning har folkhushållningskommissionen den 28 sistl. nov. utsänt en cirkulärskrivelse till livsmedelsstyrelserna, vari betonats önskvärdheten av att vederbörande livsmedelsstyrelser vid handläggning av frågor, som angå hemmet och hemmets hushållning eller eljest äro av den art, att kvinnlig sakkunskap erfordras för deras bedömande, med sig adjungera eller inhämta utlåtande från en för ändamålet genom styrelsens försorg tillsatt kvinnokommitté av stadigvarande karaktär, bestående exempelvis av tre medlemmar.

För att statsverket ej skall få vidkännas några nämnvärda utgifter för rese- och traktamentsersättning torde medlemmarna i nu åsyftade kommittéer helst utses bland personer, som äro bosatta i närheten av den ort, där styrelsen har sitt säte.

Redan tidigare har kvinnorrådet framhållit önskvärdheten av att kvinnor invaldes i livsmedelstyrelser och livsmedelsnämnder. Detta har tyvärr ej blivit fallet i nämnvärd utsträckning. Det samarbete, som hittills ägt rum med en eller annan kvinnoförenings ordförande eller enstaka livsmedelsnämnder, har varit av helt tillfällig natur och har knappast kunnat vara annat, då de förra icke haft någon befogenhet att representera kvinnorna å orten och de senare varit allt för upptagna av annat arbete för att kunna ägna varaktigt intresse åt husmödrarnas önskemål

och fordringar. Ett samarbete direkt med livsmedelsnämnderna försvåras dessutom genom att deras antal uppgår till 2,601, under det att livsmedelsstyrelserna endast äro 36. Ett samarbete mellan kvinnorrådet och livsmedelsstyrelserna skulle kunna erbjuda möjlighet till verkligt effektivt samarbete mellan kvinnorrådet och hemmen.

Samtidigt med att kvinnorrådet ingick med ovanstående framställning till F.H.K. var det fullt medvetet om kvinnornas benägenhet att undandraga sig offentliga uppdrag. Men nu ha vi icke råd att handla så, och kvinnorna ha ej rätt att hålla sig undan utan måste lära sig inse, att de uppoffringar, som tidsförhållandena fordrar av oss, måste vi göra i plikt känsla mot vårt land, vår nästa, våra barn och mot ett kommande släkte. Den tid vari vi leva har, såsom aldrig förr, tydliggjort i vilken hög grad vi äro beroende av varandra och lärt oss inse att vi alla äro medlemmar i ett enda stort gemensamt rikshushåll. I det enskilda hemmet är det mannens och kvinnans förenade ansträngningar som skapa dettas lycka. Detsamma gäller även inom rikshushållets mer vittomfattande område. Mannen och kvinnan måste sida vid sida bära arbetets börda och dela dess ansvar. Mannens egenartade administrativa begåvning kommer till sin fulla rätt först när den kompletteras med kvinnans läggning för mera ingående i detaljer. Tyvärr måste det erkännas, att vi kvinnor, i stort sett, äro oerhört oerfarna, särskilt när det gäller de administrativa frågornas behandling vid offentliga uppdrag. Denna brist torde likväl rätt snart kunna av-

hjälpas, om vi bara få tillfälle att tillägna oss den kunskap, som blott kan vinnas genom praktisk övning, samt om vi ägde vilja att taga emot denna övning då den erbjödes.

Det torde vara oss kvinnor angeläget att nu bevaka de nya rättigheter vi erhållit genom F. H. K. och arbeta för och tillse att kvinnokommittéer må adjungeras med livsmedelsstyrelserna överallt i landet samt att där vakanser uppstå inom livsmedelsnämnderna dessa besättas med för uppgiften kvalificerade

kvinnor. Försumma kvinnorna dessa tillfällen, skola de i en måhända ej alltför avlägsen framtid ångra detta, då de genom bitter erfarenhet få inse att deras intressen vid folknäringsproblemens lösande icke kunnat bli tillfyllestgörande beaktade av de styrande, emedan kvinnorna själva varit ovilliga att ikläda sig ansvar och måhända även varit för — blyga att åtaga sig plikter, som kallat dem utanför familjens skyddande hägn och utsatt dem för att få sina åtgöranden underkastade andra kvinnors kritik.

AGNES INGELMAN.

Kvinnorna och krigsindustrien.

II.

I Frankrike försiggår f. n. en stor andlig väckelse över hela nationen. I få länder har väl kriget haft ett så djupgående inflytande som där. De ha vaknat upp, de ha insett sina brister, när deras arbetskraft och duglighet måste tas i anspråk. Det är ett mäktigt nydaningsarbete, som nu utvecklar sig där. Den sorglösa, stundom lättsinniga tonen är borta, ersatt med en ansvarsfull målmedvetenhet och en kraftig känsla för tidens allvar.

Man har upptäckt, att kvinnorna här liksom i de övriga krigsförande länderna kunna rycka in på snart sagt vilket område som helst. Kvinnornas stora förtjänster under kriget, deras energi och tålmod äro föremål för stor beundran i den franska pressen. Över 100,000

kvinnor äro i direkt krigstjänst. Inom varje avdelning inom järn- och ammunitionsindustrin arbeta kvinnorna. Arbetet är mången gång ytterst osunt och hälsofarligt, t. ex. då de utsättas för utstrålning från rödglödgade granater. För övrigt användas kvinnorna i stor utsträckning inom hela metallindustrin och inom den kemisk-tekniska fabrikationen. Det har visat sig här, liksom i England, hur kvinnorna särskilt visat sig duktiga inom den finare mekaniska industrin. För övrigt arbeta de som sagt inom alla yrken.

Och hur ställer det sig med lönen? Ja, kvinnorna få naturligtvis mindre lön än männen även här. I deputeradekammaren erkänner man rättvisan av lika lön för lika arbete och har även delvis genomfört den. Så t. ex. är det

vid en del av statens fabriker lika lön för lika arbete, men dessa höra i alla fall till undantagen.

Lönefrågan är här som överallt ett delikat problem. Blir lika lön för lika arbete genomfört i krigsindustrin, måste den naturligtvis så småningom tränga igenom i de närbesläktade industrierna, och sedan återverkar detta på den privata industrin. Så spridas dessa krav vidare i ämbetsverken hela vägen ända fram till lärare och professorer. Redan före kriget voro vid högre flickskolor och högre folkskolor lärarinnornas löner lika med de manliga kollegernas. Inom gosskolorna ha under kriget kvinnorna placerats på katedrarna inom alla grader av undervisning. Lärarinnan håller soldatens plats, men har där mindre lön för samma arbete.

Det har påpekats i pressen, att staten skall inverka på sina leverantörer mot svältlöner åt kvinnorna. Arbetsministeriet har gjort en stor utredning, som omfattade 137,000 arbeterskor. Av denna framgick bl. a., att lönen för 19 % låg under normaltaxan. Det konstaterades även, att fördomen mot kvinnan ännu inte var försvunnen och att hon allt fortfarande behandlades på ett annat sätt än mannen. I redogörelsen framhölls vidare, att kvinnans ställning ej förbättrades genom hennes inträde på nya arbetsfält, om hon där betalades för lågt. Och de möjliga verkningarna av kvinnoarbetet på de manliga arbetarnas löneförhållanden har föranlett tillsättandet av en kommitté för undersökning av kvinnornas exploaterande. Kvinnorna kallas nu från alla håll, och hur skall det bli efter kriget? När arbetet åter i hela sin utsträckning skall upptas, uppstå

en mängd luckor att fylla efter de stupade och efter de talrika främlingar, som varit anställda i fransk tjänst. Det finns alltså ej längre något berättigande i att diskutera principfrågan: "Bör kvinnan eller bör hon ej intränga på områden, som endast äro avsedda för män?" Kvinnan måste ersätta mannen, och om inte lika lön för lika arbete betalas, skaffar hon därmed endast arbetsgivaren ökade inkomster. Det har varit en energisk kampanj över hela landet i tal och skrift för att få dessa förhållanden ordnade på ett tillfredsställande sätt.

Hur brännande frågan varit just i Frankrike, framgår av den stora kvinno-strejken i somras. Den började bland sömmerskorna och vidgade ut sig till alla kvinnliga yrkesgrenar. Vi ha läst om, hur 20,000 kvinnor marscherade på gatorna i Paris, och hur den ena korporationen efter den andra slöt sig till dem. En enstämmig önskan om höjning av lönerna med hänsyn till de dyra livsmedelspriserna uttalades. Kriget hade kommit, och landet behövde kvinnorna. Arbeterskorna besjälades av sin rättvisa sak, och deras manliga kamrater hjälpte dem.

Och nu inträffade, att arbetsgivarna, bland vilka även staten befann sig, omedelbart gävo vika. De flesta arbetsgivarna beviljade sina arbeterskor vad de önskade och uppmuntrade dem att fortsätta strejken för att hjälpa sina kamrater. Ja, det förekom, att arbetsgivare skickade bidrag till strejkkassan. Minst 10 % ökning på lönen erbjöds, och arbetet återupptogs. Regeringen hade här föregått med gott exempel. I ammunitionsverkstäderna är lönen nu 6 francs

om dagen, vilket motsvarar önskingarna.

Den heliga tanken, att Frankrike skall höjas, har förenat alla. En guldålder med intensiv produktion väntas inträffa efter kriget. Men som förut nämnts, måste fransmännen ersätta de tusenden främlingar, som haft sitt levebröd i Frankrike. Det finns yrken, som nästan uteslutande behärskats av utlänningar. T. ex. alla kart- och planschverk i franska skolor äro tyska. Nu menar man, att fransmännen även efter kriget skola reda sig själva. Då måste kvinnorna alltmera lämna "härden", ty fosterlandet fordrar deras hjälp.

Chefsfrågan är också aktuell i Frankrike. Först nu under kriget har man kommit under fund med att även kvinnor kunna dirigera. Bl. a. ha kvinnliga representanter satts in i agrikulturkommissionerna. I La Française står en notis från Ryssland, vari omtalas att en av de viktigaste verkstäderna för tungt artilleri dirigeras av en kvinna. Hon har bl. a. mer än 200 kompetenta kvinnor i sin tjänst.

Bli kvinnorna blott uppfostrade, bli de lika duktiga som männen. Ett steg i denna riktning är tillträde till de nya yrkesskolor, som skola upprättas över hela landet. Även de tekniska högskolorna ha öppnats för kvinnorna. Samskoleiden diskuteras livligt. Skall man göra nya flickyrkesskolor, eller skall man öppna gossyrkesskolorna för flickor? Det vore ju mer ekonomiskt med samundervisning, men hur det gestaltar sig i praktiken beror på miljön. Med kompetenta styrelser skulle det hela dock kunna ordnas, anser man. Direktören för fackskolan i urmakeri frapperades av de kvinnliga

elevernas duglighet och lämplighet för detta yrke.

Handelsministeriet har anhållit att få en del gossyrkesskolor omorganiserade till samskolor. Bl. a. har också den stora handelsskolan i Montpellier öppnats för kvinnor. Av de första två jämställda eleverna var den ena en flicka, och platsen nr 2 innehades också av en kvinnlig elev. Porslinsyrkesskolan i Sèvres har alltid varit samskola.

Kriget har i hög grad förändrat livet i Frankrike. Nya behov och nya yrken ha uppstått, av vilka några äro förbundna med kriget och skola försvinna med det. Änkor och döttrar ha blivit familjeförsörjare, och nationen måste skaffa dem arbete. En mängd barnträdgårdar och krubbor ha inrättats och få ersätta mödrarna. En del av de stora krigssjukhusen skola sedan bli moder- och barnavårdsskolor.

Krigets allvar har skapat ökad livaktighet på snart sagt alla områden och nödgat kvinnorna att överallt ta verksam del. Så t. ex. ägna sig kvinnor i stor utsträckning åt medicinska studier och gymnastik m. m. Frankrike behöver fysiskt starka kvinnor. Bokhandlarna och bokförläggarna ha inrättat folkbibliotek i hela landet med kvinnliga bibliotekarier etc.

Det talas också ivrigt om rösträtt för kvinnorna. Fortsätter utvecklingen i samma grad som hittills, så kanske de franska kvinnorna, trots den ringa agitationen, snart komma att få sin rösträtt.

Om den renässans, som fransmännen nu drömma om efter kriget, blir verklighet, så komma nog kvinnorna att däri

spela en betydande roll. Denna ambition och denna tro på framtiden, som nu vuxit sig så stark, framstår än mer storslagen, när man vet vad Frankrike har att genomleva i dessa ohyggliga tider.

*

Till slut några ord om vårt eget land. Vi ha just ingen krigsindustri, så att vi beröras ej på samma sätt av dessa stora problem. Men dyrtiden få vi ju bittert känna av, och för våra självförsörjande kvinnor är frågan om en rättvis uppskattning av deras arbete lika aktuell som någonsin för kvinnorna i de krigförande länderna. På alla områden är frågan om dyrtidstillägg brännande. Dessutom skola, oavsett detta, stora löneregleringar ske inom den närmaste framtiden, särskilt på undervisningens område. Skola kvinnorna förmå att göra sina krav gällande? Kunna de ens vara säkra att deras standard ej ytterligare sänkes genom allt för låga höjningar i deras löner i förhållande till männens? Det är fara värt att sparsamheten går ut över kvinnorna. De äro ju ingen maktfaktor! Kvinnorna måste därför först av allt bli denna maktfaktor. De måste få sin politiska rösträtt. Utan denna komma vi aldrig ut ur den dåliga värdesättningen av kvinnans arbete både utom och inom hemmet.

LILLY LAURENT.

Rättelser. Genom missförstånd vid korrekturläsningen ha i den del av artikeln *Kvinnorna och krigsindustrin*, som införts i föregående häfte, följande oriktigheter insmugit sig. På sid. 332, 9:de raden nerifrån står: "intill 13 år", skall vara: "intill 13 Kronen": 2:dra raden under: "intill 10 år", skall vara: "intill 10 Kronen". På sid 333 står på 19:de raden nerifrån: "4 1/2 pund i veckan", skall vara: "4 1/2 pence i timmen"

Södra K. F. U. K:s sociala verksamhet.

Det är en omfattande social verksamhet Stockholms Södra K. F. U. K. utvecklar, vilken väl förtjänar att få ett påpekande just nu, då föreningen särskilt behöver att man kommer ihåg den och hjälper den. Det är nämligen icke det lättaste för en förening som denna att få ihop tillräckligt med pengar till sina många goda förehavanden. Husmoders- och tjänarinneskolan med sin därmed sammankopplade utmärkta matservering i föreningens vackra och hemtrevliga lokal vid Östgötagatan skall alltjämt trots de svåra tiderna hållas gående, liksom Kvinnornas kök vid Kocksgatan med sin oerhört billiga servering för lägre avlönade industriarbeterskor. Ävenså Nöd hjälpsåsen, detta välsignelsebringande företag, som skaffat så många arbetslösa sysselsättning och förtjänst. Fabrikskurserna, med sina tio årliga kurser på olika fabriker, språkkurserna och kvällssamkvämen på föreningens lokal skola alla uppehållas, de många arbeterskorna alltjämt få undervisning, hjälp med den svåra hushållsfrågan, vederkvickelse och vila några lugna ljusa, kvällar i det vackra föreningshemmet. Men varifrån pengar till allt detta?

Som så många andra har föreningen sökt utvägen genom anordnande av lotteri. Lotterna, som betinga ett pris av 2:10 rekvireras genom Södra K. F. U. K:s lotteribyrå, Hamngatan 22, Stockholm, och sätta sin innehavare i tillfälle att vinna många lockande och nyttiga saker: en hel linneutstyrsel, silver, kristall, möbler och mycket annat. Som dragning sker inom årets utgång, böra de som vilja gynna det goda företaget skynda att förskaffa sig lotter. — Vi hoppas också att det blir många som det göra!

Några kvinnoföretag i Göteborg.

III

Emily Wijks stiftelse.

Då man från Göteborgs Engelbrekts-gata tar av på den starkt stigande Erik Dahlbergsgatan, avslutas — som det synes — gatuperspektivet av en klippig höjd, på vars krön reser sig en ståtlig trevåningsbyggnad av rött tegel. I själva verket är gatuavslutningen blott skenbar. Gatan fortsätter men gör en liten krök åt vänster, löpande vid sidan av den med en stenbalustrad försedda terrass, som omgiver det röda huset med sitt fria, dominerande läge på höjden. En bred stentrappa i tre avdelningar för oss upp på terrassen med sina planteringar och soffor på var sin sida av ingången, över vars massiva, järnbeslagna dörrar läses inskriften: Emily Wijks stiftelse.

“Det var så“, berättar stiftelsens älskärda föreståndarinna fröken Lotten Lindborg, till vilken vi vända oss för att få upplysningar, “att fru Wijk fick höra talas om hur små pensioner vi lärarinnor ha, och härigenom kom hon att tänka på hur svårlöst bostadsfrågan är för många äldre kvinnor ur de bildade klasserna, vilka blott ha en liten pension eller ränta att leva av.“ Och så föddes hos henne beslutet att bygga det hus, som så vackert förverkligar många kvinnors brinnande önskan att alltjämt efter slutad arbetsdag få behålla ett eget hem. Ty de kvinnor, som bo i det vackra huset på höjden vid Erik Dahlbergsgatan, äro icke pensionärer i ett ålderdomshem. Nej, de ha var och en för sig sitt lilla hem

och sitt lilla hushåll. Men de slippa att betala hyra, och de ha vad som i Göteborg, liksom i Stockholm, knappt står att få för pengar — lugna, tysta, behagliga små lägenheter på ett eller två rum och kök med alla moderna bekvämligheter.

Då fru Wijk år 1914 beslöt donera en summa för uppförande av ett hus med bostadslägenheter för äldre kvinnor ur de bildade klasserna, skänkte Göteborgs stadsfullmäktige en tomt för ändamålet. Och man kan lyckönska dem som bo i fru Wijks stiftelse till att det blev denna tomt. Vilket panorama utbreder sig icke för ens blickar, då man skådar ut genom fönstren däruppe! Vidsträckta perspektiv av gator och hus, Slotsskogens lummiga träd-kronor, den pittoreska gamla skansen Kronan, Vattentornet och Vasaparken och långt borta glimtar av älvens blåa vatten och — snett över gatan de “självförsörjades“ hus, “Hemtrevnad“. Jag fick ändå icke se det allra vackraste som bjuds där. Det lär vara solnedgången.

1916 på våren stod huset färdigt, och på hösten samma år skedde inflyttningen. 42 bostadslägenheter rymmas där, inberäknat de som disponeras av föreståndarinnan och vaktmästaren. Av dessa utgöras 6 av tvårumslägenheter med kök, 30 av enrumslägenheter med kök, och 6 äro s. k. “enkelrum“, d. v. s. rum med kokvrå. Vidare finnas 2 badrum, 3 strykkamrar med gasstrykugnar och strykbord, 3 tvättstugor försedda med bassänger och baljor och 3 torkvindar.

En tvätterska bor gratis i huset mot villkor att tillhandagå hyresgästerna med billig tvätt. Till varje lägenhet hör ett vindskontor och en liten källare — som stråla i elektrisk belysning, då de lyckliga ägarinnorna ha att sköta sina husliga bestyr i dessa regioner.

Men låt oss träda in i något av dessa små hem, som rymmas i det stora huset. Vi komma in i en rymlig tambur, så i ett stort ljusst rum, därinnanför ett mindre sovrum med en garderob, stor så att man kan spatsera in i den, och ett kök så rymligt och bekvämt, att mången Stockholmsk våning på många rum icke kan skryta med ett större. Också få köken i de flesta fall tjäna som matsal. Och de inponerande vind- och källareförhållandena kunna visserligen förklara de ord, som en Göteborgare lär ha fällt vid invigningshögtidligheten: jag törs inte ta hit min fru, för då blir hon för pretentiös.

Givetvis måste förutsättningen för rätten att bebo en av dessa lägenheter vara att sökandens inkomst icke överstiger ett visst maximum, som fastställles av donatorn; viss minimiinkomst erfordras ävenledes.

Då jag i föreståndarinnans sällskap hälsat på i åtskilliga bostäder i fru Wijks stiftelse och hört innehavarna tala om sin tillfredsställelse över att ha fått en fristad där, så kom i mitt minne några ord en gång fällda av en äldre Stockholmsdam: "Ack, det byggs hus för de 'självförsörjande' kvinnorna och hus för fabriksarbeterskor och för så många, men vem tänker på oss?" Hon

talade om de hart när oöverkomliga svårigheterna, när det gällde att i Stockholm skaffa sig en lämplig en- eller tvårumslägenhet med kök. I regel finns denna typ av bostäder blott i arbetarkvarteren, och där finns icke den välbehövlige ron och tystnaden. Så långt som till en hyresfri bostad sträckte sig icke den nämnda gamla damens föreställningar. — Men kunde då icke ett hus, byggas — ännu en "Hemtrevnad" — med lägenheter så små, att de gamla damerna med de små livräntorna och pensionerna, som aldrig stiga — vilket de "självförsörjandes" ibland gör —, ha råd att bo där? Dessa, som varken kunna eller vilja bli pensionärer i ålderdomshem, som hålla fast vid det egna lilla hemmet med dess bestyr och som så gärna vilja leva sitt liv efter sina individuella tycken.

Ja, det är det huset, som aldrig blivit byggt i Stockholm. Hur efterlängtat det är, därom har jag fått många rörande vittnesbörd, då för några år sedan "äldre damers egnahemsfråga" fördes fram till begrundande i en av Stockholms dagliga tidningar. Göteborg har genom huset på Erik Dahlbergsgatans krön gått före och visat vägen. Måtte Stockholm mycket snart följa exemplet! Och under ena eller andra formen mildra svårigheterna för de gamla kvinnor, som förtvivla över den fruktansvärda föränderligheten i huvudstadens bostadsförhållanden och hyror och över — den ävenså fruktansvärda stabiliteten i deras egna små pensioner och räntor.

ANNA KLEMAN.

Notiser från bokvärlden

Omkring Carl Gustaf Tessin.

I. Fru grevinnan Ulla och fru grevinnan Augusta. Av *Sigrid Leijonhufvud*. Albert Bonniers förlag.

Den, som får tag i denna lilla förnämt och tidstroget utstyrda volym med den lockande titeln, tror väl snarast, att det är en roman och inte ett rent historiskt arbete han har framför sig. En blick på innehållet visar dock, att det är historia, skriven med konstnärshand, och sålunda leder varken titeln eller utstyrseln vilse: man får endast litet mer än man väntade. Så helt är förf. hemmastadd med sin miljö, att hon ser den inifrån dess egna förutsättningar; här finnes "historiskt sinne" i dess högsta grad, sådant som endast i undantagsfall kommer en historiker till del.

Boken är naturligtvis icke ämnad att ge politisk historia annat än som ram kring person- och miljöteckningen, men till belysningen av Carl Gustaf Tessins mångskiftande, blixtrande spirituella personlighet ger den många nya drag. Tessin, lantmarskalken vid 1738 års riksdag, som på samma gång ger sig tid att författa fésagor, riksrådet, som sätter in närgånget tydliga bokannonser om sin svägerska i Posttidningen och lurar den gamle hederlige censorn Nils von Oelreich att ge imprimatur utan att läsa igenom manuskriptet på ett arbete, som till sist ändå inte kommer ut; ambassadören i Paris, som strör pengar omkring sig bl. a. på dyrbara experimenter med böcker, tryckta i tre exemplar, statsmannen, som mellan despescher och riksdagsmemorial sticker in ett eller annat blad med vad han kallar "inskotts-tankar", som måste få luft, om de inte skulle hindra honom i hans arbete! Så står han för oss i denna bok: upptågsmakare, kurtisör, mecenat och estetiker, men ändå alltjämt

lycklig i ett äktenskap av sällsynt samstämmighet och själsgemenskap med en kvinna, som var som skapad för honom: söt, elegant, franskbildad, kvick och en smula maliciös, som duger att parodiera själve Dalin, den hon hade en outrotlig antipati mot, men som när det gäller även kan taga allvarliga situationer — Ulrika Eleonoras död, Stora daldansen — djupt allvarligt.

Och ändå är det härvidlag inte bara fråga om ett på-tumanhand, utan på sätt och vis om ett — ménage à trois, om också inte i ordets omoraliska bemärkelse. Grevinnan Ulla Tessin visar inte bara att hon tåligt kan finna sig i mannens flirt med svägerskan och bästa vännen Augusta Wrede-Sparre, utan hon söker oegennyttigt ställa tillrätta, när Augustas snarstuckenhet — kanske förlätlig nog för resten — ställer till brouillerier, som ibland förefalla rätt allvarliga. Även svägerskan, brorsdotter till den myndigaste kvinnan i Karl XII:s omgivning, nämligen Karl Pipers hustru Kristina Törnflycht, är själv en utpräglad personlighet, mindre glad men mera lidelsefull än grevinnan Ulla, och i teckningen av hennes förhållande till man och barn har Sigrid Leijonhufvud fått fram en förtjusande rokokoidyll. Denna utspelas mestadels på Stora Sundby, Erik Sparres och Stina Lillies gods, som nu ärvts av Sparres son i ett föregående gifte, grevinnan Augustas man. Och som grevinnan Ulla är Axel Wrede-Sparres halvsyster, Erik Sparres och Stina Lillies dotter, blir denna bok ett slags fortsättning på förf:s föregående arbete. Miljön är här endast av senare datum, mera rokoko och mindre krigsbuller, om också även detta här låter sig på avstånd förnimmas.

Huvudsaken blir i alla fall en virvel av nöjen, ett liv bräddfyllt av elegans, spiritualitet och förfining, mot vilket jag fruktar att även våra dagars diplomaters och societetsdamers liv skulle taga sig skäligen tungrott ut, herrarnes inte minst.

Ty vad skulle Tessin med sin franska och sina rockar av guldbrokad eller prunefärgat siden eller djupröd sammet, sina silkesstrumpor och spetskrås egentligen säga, om han nu kunde på en hovbal ställas ansikte mot ansikte med sina efterkommande i svart frack, "skorstenar på huvudet, likkistor på fötterna och optiska instrument i ansikter", som Heidenstam karaktäriserat en nutida gentlemans yttre?! I själva verket har förf. ur den rikhaltiga samling av porträtter, där Tessin älskat att posera med skönhet och toaletter för någon av tidens berömda målare, valt det, som bäst passar till den sida av honom hon skildrar, nämligen Gustaf Lundbergs läckra pastell med det vackra, ungdomliga, stolt tillbakaastade huvudet med dess nästan komiskt självkära uttryck och det vårdslöst arrangerade spetskråset, som ger ett så kvinnligt uttryck åt det hela. Vem ser icke, att vi här, både i boken och tavlan, ha den verkliga andlige fadern till den mest feminina, spirituella, nervöst verksamma och tjusande av alla Sverges konungar? Denna del av boken, som verkningsfullt slutar med Tessins uttalade längtan efter en svenskfödd tronföljare, uttalad med anledning av Adolf Fredriks stundande giftermål, låter oss därigenom ana, att nästa del kommer att handla om den mest bedårande och den mest förnäma av de olika drottningar, åt vilkas hyllning denne rokokoriddare ägnat sitt liv, nämligen Lovisa Ulrika. Men redan föreliggande del om Tessin i familjekretsen och i Ludvig XV:s Versailles har sin betydelse som förstudie till skildringen av den brokiga miljö, där Gustaf III en gång skulle växa upp, delvis under Tessins handledning.

Med varsam hand retuscherar Sigrid Leijonhuvud de brev ur olika herrgårdsarkiv, vilkas rika innehåll hon avslöjar; tiden skildrar sig här huvudsakligen med sina egna ord. Någon gång skulle man kanske ha önskat ett eller annat påpekande, som förf. i sin lugna hemma-

staddhet med tidevarvet tydligen ansett onödigt för bildade läsare, men aldrig tynger hon framställningen med docerande och aldrig får man genom stilens tyngd en aning om de tidskrävande forskningarna, som ligga bakom ett dylikt arbete. Förf. är att lyckönska till ett konstverk, som osökt för tanken både till Roslins färgmåttade oljeporträtt och Lundbergs hovmannamässiga pasteller. Och frihetstidens societetsliv, som förut varit fattigt på miljöskildringar i jämförelse med den gustavianska tiden, står nu betydligt klarare för oss.

LYDIA WAHLSTRÖM.

Fra Björnsons Hem av Nulle Finsen.

Sällan har en diktare givit sig själv så helt som Björnson både i sin diktning och i sitt samliv med människor. Därför blev han älskad som få, och alla skildringar av hans personliga liv äro kärkomna.

Nulle Finsen har icke velat ge en samlad bild av Björnson utan blott lösräckta episoder ur hans hemliv. Hennes berättartalang är känd från hennes förra bok om honom. Med få ord kan hon ge liv åt människor och tilldragelser — även de obetydligaste bli fångslände. Och hon meddelar sin egen stämning fint och oemotståndligt. Med verklig hängivenhet ställer förf. fru Karoline på den upphöjda plats hon hade i detta hem, som förf. kallar "Jordens levande bärende Midtpunkt oppe i det store stille Dalstrøg".

Ofta fäster man sig vid ord av Björnson, som kasta blixtljus över hans innersta. Som när han säger: "Der er noget besynnerlig høitidelig ved at sidde og spinde Menneskeskjæbner", eller: "Den bærende Tanke — den der fylder mig med Fryd og Kraft og Liv er at Godhet og Offervillighet er det som skaper Lykke her i Livet", eller: "En fin

Kvinne er det ypperste der finnes“, eller: “Om jeg har ævnet at løfte blot en av de mange Sjæles Længsel ut over de høie Fjelde — opover mot det 'Gode' — mot Gud — var min Møje ikke spildt“. Av aktuellt interesse äro hans samtal om krig och fred.

Här och där inflickas väl träffade silhuetter av flera bland de många som från jordens alla hörn uppsökte Björnson. Boken är vackert utstyrd och illustrerad.

A. M. H.

De moderata kvinnorna petitionera i rösträttsfrågan. Moderata kvinnors rösträttsförening har i dagarna till konungen ingivit en hemställan om förslag vid nästa års riksdag angående politisk rösträtt och valbarhet för kvinnorna efter automatiskt sjunkande ålderskala, börjande vid 33 års ålder. Enligt föreningens beräkning skulle det om frågan nu ginge igenom med sådan bestämmelse dröja 15 år tills Sverges kvinnor skulle erhålla allmän rösträtt.

Hemtrevnad 1917. Såsom framgår av annonsen i dagens nummer, utgives tidningen Hemtrevnad under nästkommande år med 2 nr i månaden, den andra och fjärdelördagen. Tidningens vänner uppmanas att i tid förnya sin prenumeration samt var inom sin ort bidra till tidningens spridning.

Insända böcker.

Albert Bonnier: **Mödrar** av *Anna Lenah-Elgström*. — **Bengt Blancks sentimentala resa** av *Gustaf Hellström*. — **Ungdom**. Roman av *Eugen Tjirikoff*. Bem. övers. av *Helmer Wenberg*. — **En officershistoria** och några andra berättelser av *Marika Stjernstedt*. — **Fröken Klåfing**. Berättelser och skisser av *Gustaf Ullman*. — **Till Jerusalem**. Med 242 bilder därav 16 i färgtryck samt en karta av *Sven Hedin*. — **En spion**. Stockholmsroman av *Anna Wahlenberg*. — **Ninas dagbok** av *Agnes von Krusenstjerna*. — **De röda huvudena**. En vildmarks-

och släkthistoria av *Adolf Johansson*. — **Vägar och vandrare**. Dikter av *Kerstin Hed*. — **Interregnum**. Yngre studentårs poeteri av *Gösta Langenfelt*. — **Jean-Christophe**. VIII. Väninnorna. Av *Romain Rolland*. Övers. av *Louise Åkerman*. — **Tre revolutionsdramer** av *Romain Rolland*. II. Danton. III. Vargarna. — **Vi stackars kvinnor** . . . Roman av *Elsa Gille*. — **Sjöfolk och färdemän**. Dikter av *Harry Blomberg*. — **Svarta ballader**. Dikter av *Dan Andersson*. — **Befolkningsfrågor i modern belysning** av *Fritz Burgdörfer*. Till svenskan av *Robert Larsson* med förord av *Herman Lundberg*. — **Oscar Levertin**. En minnesteckning av *Verner Söderhjelm*. Senare delen. — **C. A. Ehrens värds brev**. II. Utgivna av *Gunhild Bergh*. — **Vår tid**. Årsbok utgiven av *Samfundet De Nio*. 1917. Andra årgången. — **Mina gossar**. Berättelse av *Henning von Melsted*. — **Napoleons syskon** av *Anna Söderhjelm*. — **Idyllernas bok** av *Anders Österling*. — **Lördagskvälar** av *Sigfrid Siwertz*. — **Lata Lena** jämte flera sagor av *Anna Wahlenberg*. Med teckningar av *Aina Stenberg-Masolle*. — **Sin egen tjänare**. Husliga studier sommaren 1917 av *Célie Brunius*. — **Mor i Sutre** av *Hjalmar Bergman*. — **Flöjt och pilepipa**. Dikter av *Hans Dhejne*. — **Havet**. Nya dikter av *Daniel Fallström*. — **Kvällsol**. En samling skrifter på vers och prosa.

Hugo Geber: **Radium och radioaktiva processer** av *Eva Ramstedt* och *Ellen Gleditsch*. Med 53 illustrationer.

P. A. Norstedt & Söner: **Fredrika Bremers brev**. Del III. 1846—1857. Samlade och utgivna av *Klara Johanson* och *Ellen Kleman*. — **Nordanfrån**. Händelser berättade av *Stig Stigson* (*Alfhild Agrell*). — **Farande fåglar** av *Rabindranath Tagore*. Övers. av *Hugo Hultenberg*.

Svenska Andelsförlaget: **De yttersta dagarna** av *Ejnar Hedeman*. — **Tre års vilddjursdyrkan**. Kyrkans brott och bot av *J. Udin*. — **Filosofiska teoriers inflytande på krig och fred** av *Severin Christensen*. Till svenska efter förf:s manuskript av *Josef G. Jonsson*. — **Förvaring av kött, smör, ägg m. m.** för kortare och längre tid. Av *Fackskolans för huslig ekonomi i Uppsala* genom *Anna Schenström* och *Amelie Carlstedt*.

C. E. Fritzes bokförlagsakt.-bolag: **Jeanne d'Arc 1412—1431** av *Curt Wallis*.

För kapitalister, särskilt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna överlämna värden av sina värdepapper och skötseln av sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet av det anförtrödda uppdraget, ävensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatavdelning (Kungsträdgårdsgatan 8. Expeditionstid $\frac{1}{2}$ 10—4.)

som under garanti av **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning av enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatavdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatavdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenter influtna medel. Vidare efterser Notariatavdelningen utlottningar av obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blivit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** av det ledigblivna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatavdelningen, underrättar Notariatavdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till avdelningen inbetalas, varefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatavdelningen att inteckningarna bliva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos avdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år per 1,000 kr. av depositionens värde, dock ej under 2 kr

H E M T R E V N A D

Praktisk tidning för hemmet utgiven av Fredrika-Bremer-Förbundet. Redaktör: Fanny Ekenstierna.

Utkommer under 1918 med 24 åttasidiga nr. Prenumerationspris helt år kr. 1: 80 halv 1 kr. kvartal 0: 60.

Innehåller berättelser, poem, levnadsteckningar, religiösa, etiska o. sociala uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning

Inbundna årgångar för 1912—1915 kr. 1:50 pr ex., för 1916 kr. 1:75 och för 1917 2 kr. pr exenplar.

Prenumeration sker å posten.

P Ä L S A T E L J É N

INNEHAVARE:

Körsnär ALBERT STRIDSBERG

Pelsvaror av alla slag bäst och billigast

Reparationer och moderniseringar. Konservering av Päls- och Yllevaror.

Allm.tel. 115 65 Riks Norrm. 241

M Ä S T E R S A M U E L S -

1 tr. GATAN 37 1 tr.

Hörnet av Malmskilnadsgat.

Alla slags Pälsvaror, Jaquetter, Dam-, och Herrpälsar på lager och på beställning. Förstklassigt arbete. Billiga priser.
: : Prima materiel. : :

Innehåll:

Kvinnlig sakkunskap hos livsmedelsstyrelserna. Av *Agnes Ingelman*.

Kvinnorna och krigsindustrin. II. Av *Lilly Laurent*.

Södra K.F.U.K:s sociala verksamhet.

Några kvinnoföretag i Göteborg. III. Av *Anna Kleman*.

Notiser från bokvärlden.

SAISONNYHETER I
DRÄKTER & KAPPOR STÖRSTA URVAL. BILLIGA PRISER.
29 **SIGRID HANSÉN** **53**
VÄSTERLANGGATAN. DROTTNINGGATAN

D A M E R

Nu inkommit nyheter för hösten och vintern **BLUSTYGER**, Bomullsviyelle, från 1,25 per mtr., **KJOLTYGER**, grått och blått, från 2,60 per mtr., **DRAKTYGER** från 6,25 per mtr., **CHEVIOT** från 4,50 per mtr., **SIDEN** från 2,25 per mtr., Stort urval i skotska tyger, passande till barnklädningar.

Satin	fr. kr. 1,25	Reformliv	fr. kr. 2,50
Täcktyg	„ „ 0,95	Snörliv	„ „ 2,45
Creton	„ „ 1,45	Korsettskyddare	„ „ 1,35
Flanell	„ „ 0,80	Tröjor, Lahmanns	„ „ 1,30
Strandkoftor	„ „ 8,50	Kalsonger, Lahmanns	„ „ 2,45
Underkjolar, trikk	„ „ 3,60	Linnen	„ „ 1,85
Underkjolar, satin	„ „ 4,45	Köksförkläden	„ „ 1,30

SYBEHÖR - GÄRDINER - LINNEVAROR **STUVAR** STRUMPOR - VANTAR OCH HANDSKAR

SVENSKA VARUHUSET

54 Drottninggatan 54 - 1 tr. — 37 Stora Nygatan 37 - 1 tr.